

Калаші - пакистанські українці (фото)

Високо в горах Гіндукушу на кордоні з Афганістаном, на південний захід від міста Читрал в Північно-Західній прикордонній провінції Пакистану, розкидано кілька крихітних плато, утворені правими (західними) притоками ріки Читрал (Кунар): Бумборет (калашською Мумрет), Румбур (Рукму) та Бірір (Біріу). Місцеві жителі називають цей район так само - Читрал. Тут мешкає унікальний і загадковий народ - калаші, що прийшли з українських степів.

Фото: kostyantyn1979.livejournal.com

Їхня унікальність полягає в тому, що цій індоевропейській за походженням нації вдалося вижити майже в самому серці ісламського світу. При цьому вони майже недоторканими зберегли традиції й побут наших предків.

А проте калаші сповідують зовсім не іслам, а політеїзм (багатобожжя), тобто вони - язичники. Якби калаші становили собою численний народ з відособленою територією і державністю, то їхнє існування навряд чи кого здивувало б, але калашів на сьогодні

збереглося не більше 6 тис. чоловік - вони наймініатюрніша і найзагадковіша етнічна група Азійського регіону

Калаші (самоназва: *kasivo*; назва "калаш" походить від назви місцевості) - були майже повністю винищені в результаті мусульманського геноциду до початку ХХ століття, оскільки сповідують язичництво. Ведуть замкнутий спосіб життя.

Говорять калашською мовою дардської групи індоевропейських мов, проте близько половини слів їхньої мови не має аналогів в інших дардських мовах, як і в мовах сусідніх народів (тут слід пригадати відоме на Київщині українське козацьке прізвище Дарда). У Пакистані поширене переконання, що калаші є нащадками воїнів Олександра Македонського, у зв'язку з чим уряд Македонії побудував осередок культури в цій області, див., напр., "Македонія кє гради културен центар кај хунзите во Пакистан", а Греція спорудила приватну школу, в якій охоче навчаються місцеві хлопчики й дівчатка:

Зовнішність деяких калашів характерна для північноєвропейських народів, серед них часто зустрічається блакитнооковість і блондинізм.

При цьому частина калашів має і цілком характерну для регіону

азійську зовнішність.

Типовими Y-хромосомними гаплогрупами для калашів є: L (25%), R1a (18,2%), G (18,2%), J2 (9,1%); мітохондріальними (mtDNA): L3a (22,7%), H1 * (20,5%). Однак у спільних дослідженнях Інституту загальної генетики імені Вавилова, університету Південної Каліфорнії і Стенфордського університету, калашам присвячений окремий параграф, в якому говориться, що їхні гени дійсно унікальні і належать до європейської групи

Релігія більшості калашів - язичництво; їхній пантеон має чимало спільних рис з реконструйованим давньо-арійським пантеоном. Твердження деяких журналістів, що калаші поклоняються "давньогрецьким богам", безпідставні.

У той же час близько 3 тис. калашів - мусульмани. Перехід в іслам не вітається калашами, що намагаються зберегти свою родову ідентичність. Звернення в іслам призводить до розриву традиційних зв'язків, як каже один з калашських старійшин Сайфулла Джан: "Якщо хтось із калашів звертається в іслам, вони більше не можуть жити серед нас". Як відзначає Карл Йеттмар, калаші-мусульмани з неприхованою заздрістю дивляться на калашські язичницькі танці і веселі святкування. У даний час язичницька релігія, яка привертає увагу численних європейських туристів, знаходиться під захистом пакистанського уряду, котрий побоюється завмирання туріндустрії в разі остаточної "перемоги ісламу".

Калаші не є нащадками воїнів Олександра Македонського, це радше релікт стародавніх арійців, які прийшли з території сучасної України, а північноєвропейська зовнішність частини з них пояснюється збереженням початкового індоєвропейського генофонду унаслідок

відмови від змішування з прийшлим неарійським населенням. За їхнім власним переказом, вони прийшли до Читралу через Башгал і відтіснили народ кхо на північ, у верхів'я річки Читрал. Поряд із калашами подібні антропологічні характеристики мають також представники народу хунза, нурістанці, дарди та деякі етнічні групи памирців, персів та ін.

Учені відносять калашів до білої раси - це факт. Обличчя в багатьох калашів - суто європейські, часто вражаюче подібні на українські. Багато з них можна зустріти в селах України. Шкіра біла, на відміну від пакистанців та афганців. А світлі, а часто й голубі очі - як паспорт невірного-кафіра. У калашів очі блакитні, сірі, зелені і дуже рідко карі. Є ще один штрих, який ніяк не вписується в загальні для мусульман Пакистану та Афганістану культуру та побут. Калаші завжди виготовляли для себе і користувалися меблями. Вони їдять за столом, сидячи на стільцях, - надмірності, які ніколи не були притаманні місцевим "аборигенам" і з'явилися в Афганістані і Пакистані тільки з приходом англійців у XVIII-XIX століттях, але так і не прижилися. А калаші споконвіку користувалися столами і стільцями

Кінні воїни калаші. музей в Ісламабаді. Пакистан.

В кінці першого тисячоліття до Азії прийшов іслам, а з ним і біди індоєвропейців і зокрема народу калашів, які не хотіли поміняти віру

предків на аврамічне "вчення книги". Вижити в Пакистані, сповідуючи язичництво, - справа майже безнадійна. Місцеві мусульманські громади наполегливо намагалися змусити калашів прийняти іслам. І багато калаші змушені були підкоритися: або жити, прийнявши нову релігію, або померти. У XVIII-XIX століттях мусульмани вирізали калашів тисячами. Тих, хто не підкорявся і хоча б потай відправляв язичницькі культи, влада в кращому випадку гнала з родючих земель, заганяючи в гори, а частіше - знищували.

Жорстокий геноцид народу калашів тривав аж до середини XIX століття, поки крихітна територія, яку мусульмани називали Кафірстан (земля невірних), де мешкали калаші, не потрапила при проведенні лінії Дюрана під юрисдикцію Британської імперії. Це врятувало їх від повного винищення під час масового насильного навернення в магометанство, що провів 1896 року афганський емір Абдур-рахман у сусідньому Нурістані. Але і зараз калаші знаходяться на межі зникнення. Багато змушені асимілюватися (через шлюб) із пакистанцями й афганцями, приймаючи іслам, - так легше вижити і отримати роботу, освіту, посаду.

Калашське село

Побут сучасних калашів можна назвати спартанським. Калаші живуть громадами - легше вижити. Вони живуть у будинках, які будують з каменю, дерева та глини. Дах нижнього будинку (поверху) одночасно є підлогою або верандою будинку іншої сім'ї. З усіх зручностей у хатині: стіл, стільці, лави й глиняний посуд. Про електрику та телебачення калаші знають лише з чуток. Лопата, мотика і кайло - їм зрозуміліше й звичніше. Життєві ресурси вони черпають у сільському господарстві. Калаші примудряються вирощувати пшеницю та інші зернові культури на розчищених від каменя землях. Але головну роль у їх життєзабезпеченні відіграє худоба, в основному кози, які дають нащадкам древніх арійців молоко і молокопродукти, шерсть і м'ясо.

Калаші діляться на екзогамні роди (калашською *deri*), що є також культовою одиницею. Центром родового культу служить укрита різьбленням дошка, що уособлює богиню Джештак (*Jēṣṭak*), покровительку родинних зв'язків, або ж храм (*Jēṣṭak-hān*, "будинок Джештак") - приміщення для танців і зібрань.

В суспільному устрої, як і у нуристанців, важливу роль відіграють "ранги". Людина, що бажає заслужити повагу одноплемінників і більш високе місце в суспільній ієрархії, а також інші ритуальні та соціальні права (підняти свій "престиж"), влаштовує на свої кошти "свято заслуг", що становить собою ритуальний бенкет, на який запрошуються всі односельці. "Ранг" людини визначається її "заслугами" перед суспільством - витраченими на свято засобами, насамперед худобою. Той, хто влаштував таке свято, отримує голос у зборах старшин села і право на установку посмертної статуї. Раніше "ранг" можна було заслужити і завдяки військовим "заслугам" (набігами на сусідів і вбивством ворогів).

Статуї ті багато чим подібні на кам'яні баби українських степів:

Раніше існував неповноправний прошарок ремісників, значно обмежена в ритуальних і соціальних правах, яка походила з викрадених калашами в рабство сусідів. Свого часу ремісники швидше за всіх приймали іслам.

Шлюб у калашів переважно моногамний, жінки користуються значною свободою і можуть розривати шлюб за своєю ініціативою.

У побуті впадає в очі чіткий і непорушний поділ обов'язків: чоловіки перші в праці та полюванні, жінки їм тільки допомагають у найменш трудомістких операціях (прополка, доїння, домашнє господарство). У будинку чоловіки сідають на чолі столу і приймають усі значущі в сім'ї (в громаді) рішення. Для жінок у кожному поселенні будують башлені - окремий будинок, де жінки громади народжують дітей і проводять час у "критичні дні". Народити дитину жінка калаші зобов'язана тільки в башлені, а тому вагітні дами поселяються в "пологовому будинку" задалегідь. Звідки пішла така традиція, ніхто не знає, але інших сегрегаційних і дискримінаційних тенденцій щодо жінок у калашів не спостерігається, що дратує і смішить мусульман, які через це ставляться до калашів як до людей не від світу цього ...

Частина калашів мають і цілком характерну для регіону азійську зовнішність, але при цьому у них часто блакитні або зелені очі

Одруження. Це делікатне питання вирішують виключно батьки молодих. Вони можуть порадитися і з молодими, можуть поговорити з батьками нареченої (нареченого), а можуть вирішити проблему, не питаючи думки свого чада.

Калаші не знають вихідних, але вони весело та гостинно святкують 3 свята: Йоші - свято посіву, Учао - свято врожаю, і Чоймус - зимове

свято богів природи, коли калаші просять богів послати їм м'яку зиму і хороші весну та літо.

Під час Чоймуса кожна сім'я в якості жертвоприношення забиває козу, м'ясом якої пригощають усіх, хто зайде в гості або зустрінеться на вулиці.

Калашська мова, або калаша - мова дардської групи індоіранської гілки індоєвропейської мовної сім'ї. Належність до дардської підгрупи перебуває під питанням, оскільки трохи більше половини слів схожі з еквівалентними за значенням словами в мові кховар, яка

також входить у цю підгрупу. З точки зору фонології мова атипова (Heegård & Mørch 2004).

У калашській мові дуже добре зберігся базовий словниковий склад санскриту [2], наприклад::

українська	калаша	санскрит
голова	shish	shish
кістка	athi	asthi
сеча	mutra	mutra
село	grom	gram
петля	rajuk	rajju
дим	thum	dhum
масло	tel	tel
м'ясо	mos	mas
собака	shua	shva
мурашка	pililak	pipilika
син	putr	putr
довгий	driga	dirgha
вісім	asht	ashta
зламаний	chhina	chhinna
вбивати	nash	nash

У 1980-х роках почалася розробка писемності для калашської мови у двох варіантах - на основі латинської та перської графіки. Перський варіант виявився кращим і в 1994 вперше вийшла ілюстрована абетка та читанка калашською мовою на основі перської графіки. У 2000-х роках почався активний перехід на латинський шрифт. У 2003 видано алфавіт "Kal'as'a Alibe".

<http://orei.livejournal.com>

Можна читати шовіністичну маячню про походження українців від тюрків, а можна просто поглянути в очі калашській дівчинці у "доброму намисті" - коралях:

<http://orei.livejournal.com>

<http://corei.livejournal.com>

Релігія і культура калашів

Перші дослідники і місіонери почали проникати до Кафірістану після колонізації Індії, але по справжньому об'ємну інформацію про його мешканців надав англійський лікар Джордж Скотт Робертсон, який відвідав Кафірістан в 1889 році і жив там протягом року. Унікальність експедиції Робертсона в тому, що ним було зібрано матеріал з обрядів і традицій кафірів до ісламського вторгнення. На жаль, ряд зібраних матеріалів було загублено при переправі через Інд під час його повернення в Індію. Проте збережені матеріали й

особисті спогади дозволили йому видати 1896 року книгу "Кафіри Гіндукушу" ("The Kafirs of Hindu-Kush").

Язичницький храм калашів. У центрі - родовий стовп.

На основі спостережень релігійно-обрядової сторони життя кафірів, зроблених Робертсоном, можна цілком обґрунтовано стверджувати, що їхня релігія нагадує трансформований зороастризм і культу стародавніх аріїв. Основними аргументами на користь цього твердження можуть слугувати ставлення до вогню та похоронний обряд.

Традиційні уявлення калашів про світ засновані на протиставленні святості і нечистоти. Вищою святістю володіють гори і гірські пасовища, де живуть боги і пасеться "їхня худоба" - дикі кози. Святі також вівтарі і козячі хліви. Нечистими є землі мусульман. Нечистота також притаманна жінці, особливо в періоди місячних та пологів. Осквернення приносить все, що пов'язане зі смертю. Подібно до ведичної релігії та зороастризму релігія калашів передбачає численні церемонії очищення від скверни.

Пантеон калашів (devalog) в цілому схожий на пантеон, що існував у сусідів-нуристанців, і включає багато однойменних божеств, хоча дещо й відрізняється від останнього. Є уявлення також про численні нижчих духів-демонів, насамперед жіночої статі.

Святилища калашів являють собою вівтарі, що споруджуються під відкритим небом з дощок ялівцю або дуба й обставляються ритуальними різьбленими дошками та ідолами божеств. Спеціальні споруди споруджуються для релігійних танців. Ритуали калашів полягають насамперед у громадських бенкетах, на які запрошуються боги. Яскраво виражена ритуальна роль молодих юнаків, які ще не пізнали жінку, тобто володіють найвищою чистотою.

<http://orei.livejournal.com>

Родовий стовп у храмі

Головним, "столичним" у кафірів було село під назвою "Камдеш". Будинки Камдешу розташовувалися східцями по схилах гір, тому дах одного будинку був двором для іншого. Будинки були багато прикрашені складним дерев'яним різьбленням. Польовими роботами займалися не чоловіки, а жінки, хоча чоловіки заздалегідь очищали поле від каменів і колод, які впали. Чоловіки ж в цей час займалися пошиттям одягу, ритуальними танцями на сільській площі і вирішенням суспільних справ.

Жрець біля вогняного жертовника.

Основним предметом поклоніння був вогонь. Крім вогню кафіри поклонялися дерев'яним ідолам, які вирізалися майстерними умільцями та виставлялися в святилищах. Пантеон складався з безлічі богів і богинь. Головним вважався бог Імра. Також дуже шанованим був бог війни Гіша. Кожне село мала свого дрібного божка-покровителя. Світ, згідно з повір'ями, був населений безліччю добрих і злих духів, які боролися один з одним.

Для порівняння - традиційний візерунок, характерний для слов'ян і германців

Віктор Саріаніді, спираючись на свідчення Робертсона, описує культові споруди так:

"... Головний храм Імри знаходився в одному з селищ і являв собою велике споруду з квадратним портиком, дах якого підтримувалася різьбленими дерев'яними колонами. Одні з колон були суцільно прикрашені скульптурними голівками баранів, інші мали тільки біля основи одну вирізану у круглому рельєфі голову тварини, роги якої, обвиваючи стовбур колони і перехрещуючись, піднімалися вгору, створюючи своєрідну мереживну сітку. В її порожніх чарунках розташовувалися скульптурні фігурки потішних чоловічків.

Саме тут, під портиком, на спеціальному камені, почорнілому від запеченої крові, й відбувалися численні жертвопринесення тварин. Передній фасад храму мав сім дверей, знаменитих тим, що на кожній

із них було влаштовано ще по одних маленьких дверцятах. Великі двері були наглухо закритими, лише дві бічні відкривалися, та й то в особливо урочистих випадках. Але головний інтерес становили стулки дверей, прикрашені тонким різьбленням і величезними рельєфними фігурами, що зображали сидячого бога Імру. Особливо вражає обличчя бога з величезним квадратним підборіддям, що доходить майже до колін! Окрім фігур бога Імри, фасад храму прикрашали зображення величезних голів корів і баранів. З протилежного боку храму було встановлено п'ять колосальних фігур, які підтримували його покрівлю.

Жертвоприношення богам на капищі

Обійшовши довкола храму і помилувавшись його різьбленою "сорочкою", загляньмо через маленький отвір усередину, що, однак, потрібно зробити крадькома, щоб не образити релігійних почуттів кафірів. Посередині кімнати в прохолодному сутінку можна розгледіти прямо на підлозі квадратне вогнище, по кутах якого встановлені стовпи, також укриті дивовижно тонким різьбленням, що становить собою зображення людських облич. На протилежній від входу стіні влаштовано вівтар, обрамлений зображеннями тварин; в кутку під спеціальним навісом стоїть дерев'яна статуя самого бога Імри. Решта стіни храму прикрашені різьбленими шапками неправильної напівсферичної форми, посадженими на кінці жердин. ... Окремі храми будувалися лише для головних богів, а для другорядних зводили одне святилище для декількох божків. Так, були невеличкі храмики з різьбленими вікнами, з яких визирали обличчя різних дерев'яних ідолів "[1, стор.49].

Родовий стовп

Серед найважливіших ритуалів були вибір старійшин, приготування вина, жертвоприношення богам і поховання. Як і більшість ритуалів, вибір старійшин супроводжувався масовими жертвоприношеннями цапів і рясними частуваннями. Вибори головного старійшини (джаста) проводилися найстарішими з-поміж старійшин. Ці вибори також супроводжувалися читанням священних гімнів, присвячених богам, жертвопринесеннями і частуванням присутніх старійшин у будинку кандидата:

"... Присутнього на бенкеті жерця саджають в центрі кімнати, намотують на його голову пишний тюрбан, багато прикрашений раковинами, червоним скляним намистом, а спереду - гілочками арчі. Його вуха унизані сережками, на шию одягнуте масивне намисто, а

на кисті рук - браслети. Довга сорочка, яка доходила до колін, вільно спускається на вишиті штани, заправлені в чоботи з довгими халявами. Поверх цього одягу накинутий яскравий шовковий бадахшанський халат, у руці затиснутий танковий ритуальний топірець.

Родовий стовп

Ось один із сидячих старійшин повільно встає і, обв'язавши голову білою матерією, виступає вперед. Він знімає чоботи, ретельно мие руки і приступає до жертвоприношення. Власноруч заколовши двох величезних гірських козлів, він спритно підставляє під струмінь крові

посудину, а потім, підійшовши до посвячуваного, креслить йому кров'ю на лобі якісь знаки. Двері в кімнату відчиняються, і служки вносять величезні короваї хлібів з уткнутими в них гілочками палаючої арчі. Ці короваї тричі урочисто обносять довкола присвячуваного. Потім після чергового рясного пригощання настає година ритуальних танців. Декільком гостям роздають танечні чоботи і спеціальні шарфи, якими вони перетягують поперек. Запалюють соснові смолоскипи, і починаються ритуальні танці та співи на честь численних богів "[1, стор.47-48].

Іншим важливим обрядом кафірів був обряд приготування виноградного вина. Для приготування вина обирався чоловік, який, ретельно обмивши ноги, починав чавити піднесені жінками виноградні грона. Виноградні грона підносились в плетених кошиках. Після ретельного чавлення, виноградний сік розливався у величезні глеки і залишався для бродіння.

Капище з родовими стовпами

Святковий ритуал на честь бога Гіша проходив так:

"... Рано вранці жителів села будить грім безлічі барабанів, і незабаром на вузьких кривих вуличках з'являється жрець із шалено калатаючими металевими дзвіночками. Слідом за жерцем рухається юрба хлопчаків, яким він час від часу кидає жмені горіхів, а потім з удаваною лютю кидається їх проганяти. Акомпануючи йому, діти наслідують бекання цапів. Обличчя жерця вибілене борошном і обмазане зверху маслом, в одній руці він тримає дзвіночки, в іншій - сокиру. Звиваючись і корчачись, він трусить дзвіночками і сокирою, виробляючи майже акробатичні номери і супроводжуючи їх жахливими криками. Нарешті процесія підходить до святилища бога Гіша, і дорослі учасники урочисто розташовуються півколом біля жерця і супроводжуючих його осіб. Ось в стороні закурився пил, і з'явилося стадо з п'ятнадцяти бекаючих цапів, яких підганяють хлопчаки. Виконавши свою справу, вони відразу тікають подалі від дорослих, щоб зайнятися дитячими витівками та іграми

Жрець підходить до палаючого багаття з гілок кедра, що дають густий білий дим. Поруч стоять заздалегідь приготовлені чотири дерев'яних посудини з борошном, розтопленим маслом, вином і водою. Жрець ретельно мие руки, знімає взуття, виливає кілька крапель масла у вогонь, потім тричі окроплює жертвних цапів водою, примовляючи: "Будь чистий". Наблизившись до зачинених дверей святилища, він висипає і виливає вміст дерев'яних посудин, промовляючи ритуальні заклинання. Прислуговуючі жерцеві молоді хлопці швидко перерізають горло козеняті, збирають кров, що бризнула, в посудини, а жрець потім вихлюпує її в палаючий вогонь. У продовження всієї цієї процедури спеціальна людина, освітлюваний відблисками вогню, весь час співає священні пісні, що надає цій сцені відтінок особливої урочистості.

Раптово інший жрець зриває з себе шапку і, кинувшись вперед, починає сіпатися, голосно кричачи і скажено розмахуючи руками.

Головний жрець намагається вгамувати "колегу", котрий розійшовся, нарешті той заспокоюється і, змахнувши ще кілька разів руками, надягає шапку і всідається на своє місце. Церемонія закінчується читанням віршів, після чого жерці та всі присутні торкаються своїх лобів кінцями пальців і роблять губами знак поцілунку, що означає релігійне вітання святилищу.

До вечора в повній знеможі жрець заходить в перший-ліпший будинок і віддає на зберігання господареві свої дзвіночки, що є великою честю для останнього, і той негайно наказує зарізати кілька цапів і влаштувати бенкет в честь жерця та його оточення. Так в продовження двох тижнів з невеликими варіаціями тривають урочистості на честь бога Гіша "[1, стор.50-51].

Кладовище калашів. Могили сильно нагадують поліські надгробки - домовини

Нарешті одним з найважливіших був обряд поховання. Похоронна процесія на початку супроводжувалася гучним жіночим плачем і голосінням, а потім ритуальними танцями під бій барабанів і

акомпанемент очеретяних дудок. Чоловіки, на знак жалоби, одягали поверх одягу козячі шкури. Закінчувалася процесія на цвинтарі, куди входити дозволялося тільки жінкам і рабам. Покійних окупанти, як і належить за канонами зороастризму, не закопували в землю, а залишали в дерев'яних трунах на відкритому повітрі.

Такими, згідно з барвистими описами Робертсона, були ритуали однієї з загублених гілок давньої могутньої і впливової релігії. На жаль, зараз вже складно перевірити, де тут скрупульозна констатація реальності, а де художній вимисел. У будь-якому випадку сьогодні немає підстав ставити під сумнів розказане Робертсоном...

Оригінал: kostyantyn1979.livejournal.com